

Redacția și Administrația:
Budapesta, VIII, Conti-utca 4.

Aci sunt a să trimită tot felul de scrisori, cereri și bani. Tot aci să primesc anunțuri cu prețurile cele mai moderate.

Un număr 10 fileri.

A DE VERERUL

ORGANUL PARTIDULUI SOCIALDEMOCRAT DIN UNGARIA

Foale pentru poporul muncitor român.

Redactata de un comitet.

Apare după fiecare 15. ale lunii.

ABONAMENTUL:

Pentru Austro-Ungaria:
Pe 1 an — — 2 coroane
Pe 1/2 an — — 1 coroane

Pentru străinătate:
Pe 1 an — — 3 coroane

Pentru America:
Pe 1 an — — 1 dollar

INVITARE

la al

VII-lea congres socialdemocrat roman din Ungaria,

care se va ținea în Timișoara în zilele de 23, 24 și 25 Decembrie st. v. 1911, (adeacă în ziua întâia, a doua și a treia a Crăciunului românesc).

Să nu rămână sat sau oraș în Ungaria locuit de români, de unde să nu vină cel puțin un delegat. Cu atât mai mult cu cât știm, congresul român din anul acesta își va avea marea chemare de a da o nouă directivă mișcărei românești.

De vrei pace...

— Jos războiul.

Dela războiului romani a rămas aceasta vorbă: *De vrei pace, pregătește-te de război!* Și astăzi o folosesc toți diplomații, toți politicienii și conducătorii de țară. Cu fraza asta ei vor să îndreptățească cheltuielile uriașe pentru armată, construirile de vapoare de război „Dreanouguri“ comenzile de tunuri, puști, obuze.

Cu fraza asta vor să arate lumii că și ei doresc din toată inima pacea între popoare — și numai pentru asta se pregătesc de... război.

Nici odată ca în momentul de față, când se desfășură un război atât de crâncen între Italia și Turcia — nu reiese mai bine întreaga șiretenie ce ascunde fraza de mai sus. Și nu numai șiretenie, dar și stupiditate, nătângie curată.

Adică cum, mă rog? Un popor numai atunci își arată dorința de pace, numai atunci e sigur de pace — când se va pregăti mereu de război?

Din acest fel de judecată urmează că micile țărișoare să nu mai aibă altă grijă, decât cea a armatei. Mereu cu frica 'n sân că cutare mare putere voiește s'o înghită, să pornească azi-mâine contra ei, fiecare țară mică ar trebui să cheltuiască toată averea adunată dela poporul muncitor, pentru puști îndestule și perfecționale, pentru cuirasate și torpiloare solide, pentru pulbere, pentru fortărețe pline de muniții și de provizii. Și nici odată statul mic nu va avea atâția bani și atâția soldați ca să ție piept cu statul mare. Și cum izbânda e totdeauna din partea celui mai tare, adeacă a statului mai bine pregătit de război, statele mici ar trebui să piară. Inchipuiți-vă că Austro-Ungaria pornește contra Serbiei sau Muntenegrului, două țărișoare deopotrivă de sărace și mereu frământate de certuri lăuntrice. Care ar fi soarta Serbiei sau a Muntenegrului după un război cu Austro-Ungaria? Desigur înfrângere, nimicire. Și aceiași soarte o poate avea Bulgaria sau România în caz de război cu Rusia, sau altă putere mare. Prin urmare dacă de dinainte statele mici știu ce-i așteaptă într'o încăierare cu statele mari, de ce se mai încarmează zadarnic, de ce cheltuiesc milioane pentru tunuri și ghiulele, când văd de acum că mijloacele lor de luptă vor fi mult mai restrânse de cât cele ale statelor mari. Singura mântuire a statelor mici e numai *unirea lor* împotriva statului mare care îi amenință. Numai atunci statele mici ar rezista și... exista.

Dar să revenim la fraza: „De vrei pace pregătește-te de război. Ori și cum am suci-o și învîrți-o — tot șireată și neroadă rămâne.

Oare de dragul păcii, să pregătește generații de tineri pentru măcel, răpindu-li-se timpul ca apoi să li-se răpescă și viața?

Oare de dragul păcii, să atâta ura între popoare, băgându-se în mintea oamenilor că ar fi dușmănie între popoare? Și oare tot pentru pace atâția soldații (cătane) sunt învățați să fie gata ori și când să-și părăsească vatra, părinții, femeile și copiii, și îmbătați de cuvinte înșelătoare și porunci-toare să meargă ca vita la tăiere?...

Războiul de acum din Tripolitania ce ne arată? Turcia a voit pace, și s'a pregătit mereu de război, dar totuși nu era în stare să concureze cu Italia, putere mai mare, care are o oștire mai puternică, vapoare de război mai numeroase, aeroplane, baloane etc.

Și dacă Turcii nu ar fi avut sprijinul prețios al fanaticilor arabi — războiul s'ar și fi terminat cu izbânda Italiei. Așa dar dacă turcii n'ar fi avut ajutorul arabilor soarta Turciei atârna de ceasul în care un politician italian a dat semnalul de război și a fost ascultat.

Și când aceasta o văd statele mici, cum existența lor e mereu nesigură, că ziua de mâine apare ca o amenințare — ele cu drept cuvânt să pot întreba: La ce bun să te mai strădănuiești? La ce bun să mai întreprinzi ceva? Când tot ce am început, ideile noastre care se deslușesc, operele noastre întreprinse, puținul bine ce ni-l-am putut face, toate aceste vor fi încă spulberate de vijelia unui război. Să mai ai curaj și însufletire să zidești ceva, să făurești ceva, când pământul se cutremură mereu sub picioare.

Fraza: „De vrei pace, pregătește-te de război“ — a dat faliment. Nu pregătirea continuă de război, nu înarmările fără încetare a țărilor vor asigura pacea între popoare — ci din potrivă: *dezarmarea generală, desființarea armatei permanente, și în*

Ironie.

A. Vlahuța.

Eu vreau cântări de veselie,
Că tu ești trist — ce-mi pasă mie?
Nici vreau să știu de ce te doare,
De grijile ce te frământă,
De inima ta care moare...
Tu ești poet — deci cântă!

De te urăsc, de te sfășie
Vrăjmașii tăi — ce-mi pasă mie!
Zimbînd, tu rănile-ți ascunde,
Și-n stele sufletu-ți avîntă,
Cui te lovește nu-i răspunde...
Tu ești poet — deci cântă.

De-ți plîng ai tăi, în sărăcie
Și-i vezi murind — ce-mi pasă mie?
Tu du-mă 'n alte lumi, senine,
Căci singura-ți chemare sfîntă
E să mă 'nveselești pe mine;
Tu ești poet — deci cântă.

Iar dacă un vînt de nebulie
Peste viața ta pustie
S'abate pentru totdeauna, —
In noaptea care te 'nspăimîntă
Privește stelele și luna
Surăzător, — și cântă

IN TEMNIȚĂ.

19 Iulie — 14 August: 1911,

De Aurel Cristea.

(Urmare si fine.)

A doua zi des de dimineată gardianul descuie în ce mai mare liniște celulele. L'am văzut fiind însă obosit m'am întors cătră perete, și am adormit din nou.

La ora 7 și jumătate mi se pregătește masa din partea unui rob, care face serviciul în temnița de stat, în locul unui servitor sau servitoare. După-ce e gata, vine încetșor la pat și mă trezește.

— Domnule! Domnule! Sculați-vă că aici vă e dejunul.

— Mulțămesc! Mă scoll!

Lighianul (lavor) era deja pregătit cu apă proaspătă, mă spăl, mă îmbrac, și merg la masă. Nu am găsit un dejun care să-mi placă, ci o supă de chim groasă și-o bucată de pâne. Ei ce să-i faci, foamea te învață să mînci și ce nu-ți place.

Și-a mers, deși cu noduri, dar s'a umplut stomacul. Am eșit pe coridor eram singur, de oare-ce colegii, mai domnoși se sculau la 10, deși cafeaua le venea la 9 ore.

Între 9—10 ore, zilnic, venea poșta, o așteptam cu mare dor, pentru-că nu era zi să nu capăt câte-o scrisoare, două de încurajare din partea tovarășilor de afară, din partea tovarășilor liberi. (Sincer scriu, că

acele scrisori le păstrez într'un album, în-tocmai cum milionarii își păstrează averile în caselle Wertheim. Pentru mine acele scrisori sunt suveniruri de aur, cari le voi păstra pîn' la ceasul din urmă. Iar de mi-o reuși le voi da și publicității.)

Între orele 8—9 aveam dreptul să facem o plimbare.

Cu cetitul scrisorilor și gazetelor omoream timpul de înainte de amiazi.

La ora 12 mi-se pregătește din nou masa și-mi sosește prînzul erar (statului) care consta zi de zi din trei feluri de mîncare. Supă de carne, 20 deca carne fiartă de vită și laște sau găluște. Vorba e că costul prizonierilor de stat, e la fel cu costul bolnavilor din spitalul robilor,

Deci mîncare destulă. Inșă judecam eu, cum o putea să mînce un bolnav carnea care câte odată era atât de tare încât unul cu dinți mai slăbuți (cum sunt și eu) n'o putea mistui.

Trebuia să abziți și de aluat, altfel te prindeau sgârșiri nemiloase de stomac.

După prînz ne strîngoam în chilioara în-conjurată de verdeată din fundul coridorului. Aicia unii joacă cărți, alți domino, iar alții vorbeau palavre, nu aveai cu cine discuta despre un lucru serios. Scriitorul — despre care am vorbit în numărul trecut — cu care mai puteam schimba o vorbă, mi-l'au răpit.

locul ei națiunea armată, asta cât timp mai poate fi vorba de posibilitatea unui războiului Prin națiunea armată înțelegem ca fiecare cetățean din tinerețe să fie instruit cu mânuirea armelor. Așa că dacă fiecare cetățean al țării e soldat, atunci și fiecare soldat e cetățean și nici un tiran sau politician nu va mai fi în stare pentru niște afaceri comerciale ale clasei stăpânitoare să mâne poporul la măcel. Numai poporul va avea dreptul să declare și să hotărască vre-un războiu oarecare. Și singurul războiu ce-l va purta poporul e numai pentru apărarea drepturilor și libertăților sale.

Adunările noastre poporale.

Sibiu.

Muncitorii români din Sibiu au ținut în 2 Noemvrie o întrunire bine cercetată în sala Bel.

Adunarea aceasta a fost prezidată de tov. Trămbițaș, care în câteva cuvinte a arătat scopul adunării și a dat cuvântul tov. I. Crețu (Arad) D-sa s'a ocupat pe larg cu situația rea în care să află poporul din Ungaria. A arătat nevoia de organizare a poporului român în partidul socialdemocrat relevând foloasele cele mari care poate avea poporul muncitor de pe urma organizației, iar noi români numai în partidul socialdemocrat ne vom găsi adevărata îndreptărire, ca naționalitate în Ungaria. Pe calea aceasta ne vom putea ridica și economic și în ce privește cultura la un nivel mai înalt. A mai vorbit tov. Otto Osenkop (Sibiu) care a arătat cum clasa de sus e constituită în diferite partide politice, dar toate au unul și același scop ca să subjuge poporul și să-l țină departe de conducerea treburilor statului.

La urmă s'a ales și comitetul secțiunii care e compus din următorii tovarăși: Ioan Crețu președinte, secretar Valeriu Bentei, Cassier Ioan Crișan, Bibliotecar Victor Trămbițaș. Membrii în comitet: George Loima, Pavel Sandra, Virgil Olariu, Ilie Hapa, Teodor Radu și Ioan Heda controlori. După terminarea întrunirii s'a ținut o conferință în care s'a discutat despre măsurile ce sunt de luat pentru înfăptuirea secțiunii din Sibiu.

Săghișoara.

Tovarășii noștri români din Săghișoara au convocat Joi 9 Noemvrie la orele 8 seara o adunare populară în sala Berăriei din loc. A luat parte numeroși tovarăși. La ordinea zilei a fost:

1. Situația politică. a) *Votul Universal.* b) *Reforma militară.*
2. *Cauza scumpetei traiului.*
3. *Presa și organizarea.*

Președinte al adunării a fost ales tov. Vasile Oltean. S'a ocupat cu punctele la ordinea zilei tov. I. Crețu din Arad, care a vorbit pe larg de votul universal arătând că cu sistemul de azi *capitaliștii și agrarii* cu politica lor de jaf și exploatare aduce poporul la *desnădejde*, sugrumând ori ce libertate constituțională prin legile lor reacționare. Reformele militare cu dările directe și indirecte se înșală și se sărăcește și mai mult poporul muncitor. A arătat că singura scăpare este lupta ce o duce socialdemocrația pentru votul universal la care luptă trebuie să ia parte tot poporul din țara noastră, căci numai prin câștigarea drepturilor zilnice *se va sfârși cu domnia oligarhiei trândave și reacționare*. Critică politica naționaliștilor români care cu atitudinea lor nesocotită *aduce servicii reacțiunii maghiare*, dezertând dela câmpul de luptă, boicotând parlamentul unde i-au trimis ca deputați *poporul român încrezător în frazele lor goale*. Zice că și naționaliștii români sunt plămădiți tot din același aluat ca și patrioții soviniști, toți urmărind aceiași țintă, ca să stăpânească și se prostescă poporul.

Dacă guvernul de azi, — a zis Crețu — le ar asigura domnilor naționaliști 40 de mandate de deputat ei nu ar mai zice un cuvânt despre dreptul de vot. Partidul socialdemocrat luptă într'adevăr sincer ca poporul să aibă drepturi că numai în modul acesta va putea să trimească aleșii lui ce să apere interesele lui în parlament. Indeamnă pe cei prezenți să se organizeze în sindicate și în partidul socialdemocrat și să cetească și aboneze foile noastre *Adeverul și Glasul Poporului*. Mai vorbește tov. Kneller din partea tov. nemți și unguri sfătuind pe cei prezenți ca să apuce calea cea bună a organizației și a luptei pentru mai bine. În urmă să înființeze *secțiunea românească a partidului socialdemocrat alegându-se: Lazăr Moldovan președinte, Nicolae Cristalovan notar, Gh. Ilia cassar, Vasile Oltean, Stefan Ilia, Stefan Seleuștian membrii în comitet, Nicolae*

Moldovan și Nicolae Tumuleț controlori. S'hotărât a se ține de două ori pe lună *ședință publică de membrii*. Ședințele se vor ține Sâmbătă seara la orele 8 în sala Berăriei.

Adunarea din Săghișoara s'a terminat la 10¹/₂ noaptea.

Conferința din Brașov. Tovarășii noștri români din Brașov au ținut în seara de 7 Noemvrie în localul muncitorilor o conferință, la care a luat parte și tov. Ioan Crețu (din Arad). El a explicat însemnătatea mișcării socialiste și a arătat rolul secțiunilor românești în partidul socialdemocrat din Ungaria. A vorbit apoi și tov. Victor Brătălean. S'a luat hotărâri de a se ține ședințe regulate în fiecare marți seara în localul clubului socialdemocrat. Conferința de același fel s'a mai ținut la 3 Octomvrie la Cohalm și la 5 Noemvrie în Streja-Cărțișoara.

Insemnătatea congresului nostru viitor.

Timpul să apropie când urmează să se țină al VII-lea congres socialdemocrat român din Ungaria. Congresul din acest an, are o mare însemnătate pentru întreaga noastră mișcare. Dela reprezentanții muncitorimeii și ai poporului român din Ungaria, cari vor fi la congresul acesta, se așteaptă mult. E vorba ca din discuțiunile și chibzuințele ce vor urma, să iasă hotărâri bune și în practică să devină realitate, că numai astfel vom putea pune mișcarea noastră pe temelii solide și trainice.

La congresele anterioare nu s'a putut face mult, dat fiind faptul că pe de o parte am avut a lupta cu terorismul administrației publice, iar de altă parte ne au lipsit cunoștințele teoretice și practice. Răul au mai venit de acolo că în anii din urmă numărul nostru era cu totul restrâns încât am fost slabi și ca număr și constință. Astăzi, ori ce s'ar zice, avem în mișcarea noastră românească, elemente conștiente și hotărâte, cari conlucrând cu toți pe baza unui program stabilit, având o tactică bună, mișcarea noastră va crește și se va înfăptui.

Dar pentru aceasta trebuie să propagăm cu toți fără încetare, peste tot locul mântuitoarele idei ale socializmului. Trebuie să ne gândim cu toți la marele rol cel avem ca socialdemocrați: a deștepta și lumina po-

Ei ce să fac, să mă pun să cetesc, să scriu ziua? Apoi ce fac noaptea, când și așa nu puteam adormi, decât după miezul nopții. De voie de nevoie mai priveam cum joacă cărți, ba ascultam la prostiile domnilor, așa, că totuși mai trecea timpul.

Dela ora 5—6 după amiază, iarăși plimbare, de deștepenire, prin grădinița temniței.

După aceea venea cina, iarăși supă de chim.

Ca să ajung la un cost mai bun, îmi mai aduceam dela restaurant câte un prânz, sau cină, pe lângă costul erar, așa că am mai putut suporta soarta amară. Însă pe bani scumpi.

Sosise și ziua de Duminecă. După ordinea de casă aveam dreptul ca în fiecare Duminecă să merg la biserică. Hotărât lucru că nu însuflețirea pentru biserică mă făcea să plec, ci însuflețirea pentru 20—30 de minute plimbare pe străzile Vațului, în aer liber, să pot vedea și alții oameni decât cei din pușcărie, să priveșc frumoasa Dunăre etc.

Spre nenorocirea mea însă cu o zi înainte muri preotul gr.-ort. care făcea slujba atât pentru robii români cât și pentru sârbi. Deci s'a isprăvit cu plimbarea de Duminecă. Alt preot român va ținea slujbă, după-vre-o câteva săptămâni când va fi numit de stat.

Mă gândii una și bună. Făcusem grabnic o rugare către d-nul director, să-mi îngăduie să merg la biserică catolică, pentru-că sunt bun creștin.

Im permite.

Bucuria mea. În anii trecuți am asistat la slujba gr.-ort., am văzut sârmanii robi români și sârbi într'o stare de plâns, dar acum voui lua parte la slujba catolică și voui vedea pe robii celorlalte naționalități, nu-i vre-o deosebire.

La ora 8 dimineața plecăm: 3 prizonieri însoțiți de doi gardieni dela temnița de stat, spre temnița ordinară unde se află tot felul de biserică. Mergeam voioși pe stradă. Câte-o doamnă ne râdea în față.

Sosim la temnița ordinară. Aici vre-o patru porți se deschid și se închid în urma noastră; Parcurgem niște coridoare întunecoasă până ce ajungem în grădina temniței plină de flori și cu aer curat, bogat în mirisme. Aici era biserică catolică. În dangătul jalnic al clopotelor veneau robii în număr de câte 50, unul după altul ca o turmă, conduși de gardieni, fiecare ocupându-și locul în biserică răcoritoare. Însă locurile lor nu sunt în mijlocul bisericii, ci la dreapta și la stânga unde sunt galerii făcute cu câte un etaj și sunt băgați între niște grilaje înalte de fer.

Preotul face o scurtă slujbă și-apoi le ține câte-o predică, care se sfârșește cu cuvintele:

— V'ați izbăvit păcatul, v'ați lăpădat de diavolul, acum fiți siguri, că sufletul vostru în ceruri va merge.

În tot cazul vorbe goale ce înveni-

văcate o legătură. Gardianul desface legăturile după aceea mi-le predă. După lege!

Gardianul asculta cu mare atențiune ce vorbim. Dacă nu cumva compromitam sau cum unul mai slab decât altul, numai oasele și pielea pe el, palid, cu tot felul de răni pe gât operați etc. astea toate din cauza că nu au aer, celulele sunt mucoșiate, nici-când nu străbate o rază de soare în ele. Lacrămile îmi curgeau pe față de soarta jertfelor societății de azi

Poate chiar și dintre tovarășii noștri vor fi unii, cari vor zice că nu merită o altă soartă acei ce au ajuns între zidurile temniței, să învețe, ca altă-dată să nu mai facă, ce au făcut

Însă toți aceștea sunt greșiți. Robul merită să fie tratat și hrănit omenește. Ceea-ce astăzi nu e. Destul e pentru el răpirea libertății și munca zilnică la care îl pune statul. Ei sunt puși la jug ca boii, însă nutriți ca șoarecii.

Plecarăm înapoi la temnița de stat cu gardienii după noi.

Cu nerăbdare așteptam ora 11, când e îngăduit prietenilor să ne cerceteze. Im așteptam familia și tovarășii.

Zilnic de două-ori se poate face vizită, înainte de amiază 11—12, după amiază dela ³/₄—³/₅.

Sosi și ora 11. Gardianul deschide poarta închisorii iar fetița mai mică într'un suflet spre mine în coridor. Pe lângă familie mai vin și niște buni tovarăși aducând cu toți

porul român, a-l organiza în cadrele partidului nostru socialdemocrat, singurul care luptă în contra tuturor nedreptăților și asupririlor. Trebuie să știm cu toți că numărul muncitorilor români ocupați în industrie în toată Ungaria trece cifra de 40.000 (patruzeci de mii). Toți acestea robesc în fabrici, în marile și micile ateliere.

Din numărul acesta destul de mare de muncitori de abea o mică parte cunoaște binefacerea organizației în syndicate, cât și ale partidului nostru socialdemocrat. Grosul muncitorilor români stau departe de organizația lor de luptă răbdând din greu jugul asupririlor și exploatărilor fără inimă, încât partea lor nu este alta decât sărăcia, boala, foamea și moartea.

La congresul care se va ține trebuie găsit mijlocul cel mai bun și practic ca să putem face agitație și propagandă în centrele și localitățile unde să află frații noștri de suferințe spre a-i lumina, organizându-i în syndicate și în partidul nostru. Căci numai astfel vom putea înainta ridicând muncitorimea și poporul român din starea rea economică, politică și culturală. Secțiunile noastre românești de partid, cât și comitetele central român, are un mare rol de emancipare proletariului român din Ungaria. În numărul viitor voi spune câteva cuvinte și asupra mijloacelor de agitație, de care trebuie să ne folosim. Nădăjduesc că viitorul nostru congres se va ocupa cu toată seriozitatea de aceste chestiuni.

I. Crețu.

INCUNOȘTIINȚARE.

Tovarășii sunt rugați ca scrisorile ce vor să le trimeată pentru comitetul regnicolar, să le trimeată de aici înainte pe adresa „Adevărul” szerkesztősége, VIII. Conti-utca 4, până la alte dispoziții.

„Adevărul”

și

„Glasul Poporului”

sunt singurile foi românești, cari apără interesele muncitorimei. Fie-care muncitor român are datoria morală a le abona, ceti și răspândi pretutindeni. *Comitetul.*

nează sufletul robilor, cari nu sunt decât jertfele societății nedrepte de azi.

După slujbă ies iarăși rând pe rând. Am stat puțin în fața bisericii și priveam la ei, complotăm contra statului. Inșă n'a avut de obiectat nimic, de oare-ce vorbeam nemțește, ceea-ce el nu pricepea. Noi nu cu statul ne-am ocupat, ci cu mișcare.

Fetișcana nu-mi dedia pace, ma. întreba:

— Tată! Câte zile au trecut?

— Abia cincii!

— Câte mai ai?

— Doauăzeci și una!

Făcea socoată pe degete, încă 3 săptămîni, dedia din cap. Mult! Ei o să treacă și astea, o să fac plimbare în toată Dumineca la Vaț cât vei fi aici.

Sosi ora 12 trebuia să mă părăsească vizitatorii. După amiază m'au cercetat din nou o oră și apoi trecu o săptămîna până ce să mai primesc vre-o vizită pe nimenea.

Cu mare greu trecu 2 săptămîni când în una din zilele săptămînei a treia îmi sosește un pachet cu merinde din partea tovarășilor din Arad. În jurul acestui dar s'a petrecut o scenă cu totul hazlie.

Gardianul îmi aduce pachetul în celulă și c'un cutit voește să-l desfacă ca să vadă ce-i în el. Bagă cutitul într'o crăpătură și ridică, scândura care ora peste măsură uscată, a troznit atuncea cu atîta putere o sticlă încât gardianul se îngrozi. A sărit afară din celulă, și mă întrebă: Oare ce poate fi

Cugetări socialiste.

Rămășița de moralitate care există în clasa burgheză, se datorește în parte, iubirei de bani. Iubirea de argint are ce-i drept, bunul că'n general trebuie să lucrezi pentru a-l câștiga. Și nobilii și burghezi iubesc argintul, însă în două chipuri deosebite: Copii familiilor de domni nu iubesc banul decât să-l cheltuiască, să-l risipească, pe când micii burghezii (comercianți, meseriași) iubesc banul pentru dănsii, din zgârcenie. Zgârcenia e o puternică părghie, pentru cele diu urmă moralități ale unui popor. Ea e aproape una cu dragostea de muncă. Intre risipă și zgârcenie, moralistul e silit să deie preferința celei de a doua, fiindcă nefavorizând destrăbălarea, nu tinde să distrugă societatea. Și risipa și zgârcenia sunt două boli ce ne sleesc și ne pot omori. Singurul lucru bun pentru societate e dragostea muncii pentru muncă.

M. Gujau.

Dacă banii, aduc puterea, — puterea aduce banii. Cuceritorii numai prin faptul că au pus mîna de cămuirea unei țări, au dobândit o mulțime de foloase directe și indirecte, ceia ce le aduce în societate, o situație privilegiată. Dănsii alcătuiesc aristocrația țării. pe când învinșii sunt nevoiți să se piardă în rândurile poporului. În afară de satisfaceri materiale, învingătorul mai dobândește și satisfaceri morale: considerație, respect, admirație. În Europa au avut loc nenumărate războaie sângeroase, pentru a satisface amorul propriu al unor șefi de stat, pentru a-i face să simtă nepusa plăcere de a fi admirați și temuți, Napoleon I. de sigur că nu a făcut atâtea războaie ca să dobândească o stare mai bună, ci mai de grabă orgoliul, infumurarea, mândria.

I. Nowicov.

Libertatea de a-ți exprima cugetarea prin grai, sub o formă oarecare, e o necesitate pentru bunul mers al societății. Desființarea acestei libertăți duce neapărat la acte violente, la revolte individuale și obștești. Cu cât libertatea de a ne exprima gândirea și cele ce purced din ea, libertatea politică, libertate cuvântului, libertatea presei, de asociație sunt mai mari, cu atât revoltele sub forma de omoruri, incendii și alte sunt mai rare. De ce să căutăm a împiedeca una, de a restringe alta, de a îngădui un lucru, de a opri un fapt? Printr'o reacție firească, în-

înlauntru, d-le Cristea?

— N'am ideie! Sigur că bombe nu sunt.

— Lucru e periculos, eu nu desfac lădița, maibine o arunc în Dunăre.

După-ce am vorbit maiaspru cu el, cu mare greu a desfacut-o, mirându-se cum a putut așa de tare trozni sticla și scândura și au răs în hohote prizonierii întrebându-se cum poate fi un gardian așa de sperios.

În fine sosi și ziua de 14 August. Deja la ora 6 dimineața mă îmbrăcai și mă primeniam pe ducă, d r pân'la ora 1 și 2 minute mai era mult. Mult de tot, acum socoteam și minutele. Cu toate astea a sosit și ora 12 și prânzul. Ce folos, că nu mai aveam foame, așteptam terminul. Mi-am luat rămas bun dela toți pe rând, iar gardianul temniței de stat, cu un răs ironic, cum sunt obiceiuiți cam toți gardienii, dar care de altfel sa arătat prietenos față de mine, îmi zice:

— Sper că nu peste mult iarăși ne întâlnim, când ai să faci cele 4 luni.

— Firește că ne vedem.

Trăsura la poartă. Era ora 1. Încă 2 minute. Gardianul stă cu ceasul în mână, iar robul cu cufărul. Gardianul îmi zice apoi:

— E ora 1 și 2 minute, aici îți predau atestatul făcut din partea direcțiunii temnițelor, că ți-ai implinit pedeapsa și-ai purtat bine.

Deschide poarta, îmi așază cufărul în trăsura, mă urc, vizitiul dă bici cailor, dar eu nu mai privesc înapoi — ci înainte...

sul va fi împins să facă tocmai ce vrem să împiedecăm. Singurul efect al mărginirii libertății, este de a întârzia mersul înainte al omenirii.

A. Hamon.

Ce ne învață Chinezii.

Revoluția cea mai nouă din China. — Poporul acesta de 400 milioane a înțeles mai iute decât europenii folosul organizației. — Jos clasa stăpânitoare și târnavă.

De trei săptămîni revoluția e în toiu în uriașul imperiu chinez din Asia. Și nu e vorba de o simplă răscoală a unor sălbatici, cu fața galbenă, cu păr lung și minte scurtă. Mulți europeni își închipuie că chinezii sunt niște barbari, oameni fără cultură și pricepere. Ei nici nu bănuiesc că'n acest imperiu cerească cum îi se mai zice, domnește o civilizație mândră și că numai viața politică e înapoiată încă, fiind condusă de dinastia manciură, care taie și spânzura după placul ei.

Ca să înțelegem așa dar rostul revoluției de acum din China e bine să spunem câteva cuvinte asupra situației interne (lăuntrice) din acest imperiu. Viața de stat din China are o durată de patru mii de ani, și poporul acestui imperiu are așezăminte și un mod de cugetare și simțire cu totul deosebit decât popoarele din Europa. Nu se poate zice că'n China forma de guvernament e cu totul autocrată, despotică ca'n Rusia, adică că dela împăratul atârna totul. Sint cazuri când se pare că China n'are stăpân, că totul e anarhic, că ce vrea poporul acela face? Drept e că împăratul are puteri nemărginite, că numai el făurește legi și dă porunci și decrete, el numește pe toți funcționarii statului, dela vice-rege până la cel din urmă măturațor de stradă, fără să mai consulte poporul, căci poporul nu are nici o reprezentanță, n'are deputați cari prin parlament să aibă cuvânt în conducerea treburilor țării.

Nu trebuie însă trecut cu vederea că în viața de toate zilele puterea împăratului tot are o margine, e înfrînată: E drept că domnitorul poate da în fiecare zi un nou ordin, să creieze o nouă lege, dar acestea rămân numai pe hârtie, fără vre-o urmărie practică dacă poporul nu-i mulțumit de ele.

Apoi și funcționarii numiți de împărat, își pot face serviciul numai când populația arată că dorește să aibă pe cutare ca primar, notar. De nur, ori ce numire a împăratului e în zadar.

Puterea poporului chinez rezidă (stă) în organizațiile sale de bresle (după meserii). Nu există în acest mare imperiu vre-o ramură de activitate, a căror membri să nu facă parte din organizație, societate respectivă. Aceste organizațiuni sunt toate strâns legate între ele, solidară la ori ce acțiune, și sunt astfel în stare în caz de conflict să împingă funcționarii, și chiar împăratului, voiața lor. De aceea mandarinii (clasa stăpânitoare) dându-și seama de puterea acestor organizațiuni, căutau totdeauna să fi de acord cu dorințele populațiunei.

Să arătăm acum cauzele revoluției. Până acum câți-va ani, provinciile imperiului atârnavu prea puțin de guvernarea centrală din Peking, (capitala Chinei unde e împăratul) vice-regii ai acestor provincii puteau în cazurile cele mai dese să ia singuri hotărâri, să întrețină armata lor proprie, să bată monede noi, să construiască linii ferate, fără să mai ceară încuviințarea împăratului.

Și toate măsurile vice-regilor erau luate după ce s'a ascultat pulsul populației din provincie. Astfel că vice-regii ca reprezentanții împăratului căutau să împaco înteresel acestuia cu acele ale poporului. Intă însă că acest fol de rânduiul nu ține mult. Din Peking, reședința împăratului vine ordinul, ca totul să se facă la centru, în Peking, nu în provincie, atât organizarea și conducerea armatei, baterea monedei, și diferito

alte așezăminte să fie centralizate la Peking. Prin aceasta măsură populația din provincie și-a pierdut influența ei asupra treburilor țării, cu noua stare de lucruri și de aceea s'a pornit în întreg imperiul o agitație aprigă.

Vorbitorii poporului au cerut că dacă e vorba că totul să se facă la centru, în Peking, atunci să se creeze un nou organ de stat, un parlament central, în care toate provinciile să-și trimească reprezentanții săi, parlament care să hotărască în toate afacerile statului, precum și instituirea unui guvern răspunzător.

Impărăteasa Tsu-Hsi a înțeles că imperiul chinez nu mai poate trăi în afară de restul lumii, și că absolutismul de odinioară trebuie înlocuit cu un sistem de guvernământ care să corespundă mai bine concepțiilor vremurilor noastre și astfel că această femeie extraordinară a ținut să înzestreze încă înainte de a muri, China cu o constituție și un parlament. Din nenorocire ea a aplicat numai în parte regimul constituțional, iar după moartea ei, urcându-se pe tronul împărăției un copil de doi ani Pu-uy, regentul care conduce acum treburile împărăției, principele Tai-Thung a căutat repede să retragă constituția dată de răposata împărăteasă și să înființeze despotismul. În acest scop el a retras încetul cu încetul și pe cei pieziși toate garanțiile și binefacerile Constituției. Cum aceste măsuri provocau protestări și nemulțumiri, domnitorul a tot puternic prinse să persecute pe toți apostolii liberalismului și să pedepsească cu o sălbatică cruzime pe reprezentanții provinciilor cari veniseră la Peking să ceară convocarea parlamentului.

Față de aceasta tendință de înăbușire a spiritului rău, luptătorii pentru libertate au hotărât să ia calea revoluției. Într-una ei au pregătit în toate colțurile împărăției revoluția care astăzi a izbucnit cu atâta putere. Sufletul organizației revoluționare e Sun-Jat-Sen. Ca și tinerii turci cari au făcut revoluție în imperiul otoman, așa și el a întreprins propagandă sa întâi în armată și de aceea răscoala să înfățișeze ca o mișcare militară care cucerește oraș după oraș până ce va pune mâna pe Peking și pe guvernământul Imperiului.

De-ocamdată rezultatele sunt strălucite pentru revoluționari. Răsculați au ocupat un mare număr de orașe. Populația îi întâmpină pretutindenea cu însufletire și îi salută ca pe niște mântuitori a patriei. Guvernul imperial este cu desăvârșire zăpăcit și desperat. Trupele pe care le-a trimis în ținuturile revoltate sau au fost nimicite de revoluționari, s'au au trecut de partea lor.

Se prevede dar izbânda revoluției și deci începutul unei vieți noi politice și culturale pentru imperiul chinez, atât de mare cât Europa toată.

Viața politică și socială.

IN ȚARĂ.

S'a sfârșit cu obstrucția în parlament?

Contele negru Andrassy a reușit în târgurile sale cu opoziția și partidul guvernamental, ca să încheie pace, în felul acela că numai două zile să se desbată în parlament reforma militară, iar în celelate zile ale săptămânii să se dezbate proiectul de buget. Opoziția s'a învoit la aceasta, dar după cât să prevede pacea aceasta nu va fi de lungă durată. În locul demisionatului președinte al Dietei, Berzeviczy, a fost ales Návay, care deși a făgăduit la început că va aplica regulamentul Camerei ca și înaintașul sau — el din potrivă are o ținută vădit protrivnică față de opoziție, neingăduind să se desbată vre-o petiție.

CRONICA.

Tov. Teodor Onișor bolnav! Din Blaj primim vestea că bătrânul și vrednicul nostru tovarăș Teodor Onișor să află grav bolnav. Noi cari știm să apreciem munca zeioasă ce o depune d-sa în folosul mișcării socialiste, simțim cea mai vie părere de rău de suferința tov. nostru, și de aceea îi urăm ce mai grabnică însănătoșare.

— **Contra războiului.** Muncitorimea și cetățenii luminați din Budapesta și Ungaria întreagă au ținut Duminecă 12 Noemvrie adunări mândre și energice contra războiului italo-turc 'a demonstrat pentru pace la Budapesta, Oradea-Mare, Brașov, Sibiu, Cluj, Murăș-Vașarheiu, Timișoara, Sighișoara, Seghedin, Medieș, Sopron etc. Cu totul măreață a fost adunarea din Budapesta, în uriașă sală a constructorilor. Au luat cuvântul din partea biroului internațional socialist delegatul Dr. Otto Bauer, Apoi tov. Buchinger și Bokányi. În vorbiri avântate au protestat cu toții contra grozniciei barbarii ce se săvârșește cu războiul din Tripolis contra culturii și intereselor popoarelor.

— **Congresul socialiștilor sârbi** din Ungaria va avea loc la 19 și 20 Noemvrie în Ujvidék la hotelul „La trei coroane”. La ordine de zi sunt următoarele puncte: 1) Raportul comitetului sârb raportor Dr. Teodorovits. 2) Raportul controlorului, raportor G. O. Kossity. 3) Alegerea comitetului. 4) Presa, raportor M. Markovics. 5) Votul universal: O. Kossity. 6) Desvoltarea organizațiilor politice și economice, raportor W. Brkits. 7) Proiecte și Interpelari.

Activitatea noastră.

Serata literară a secțiunii române socialdemocrate din Arad.

Tovărășii noștri din Arad cu multă sârguință își urmează activitatea lor de pregătire culturală a muncitorilor români. Dumineca 16/24 Octomvrie au organizat o a doua serată literară în sala „Milenium”. Serata a fost deschisă de tov. Sava S. Demian, care printr-o frumoasă cuvântare, arată rolul acestor serate, și aduce la cunoștință celor prezenți, că în România la Galuți în aceeași zi s'au inaugurat monumentul poetului Emin.

Tov. Spiridon, N. Calu, a ținut o conferință despre „Emanciparea femeii” arătând mizeria în care să află femeia, muncitoare, care neștiind de unire eplata într'un mod neomenesc. Arată apoi rolul ce au femeile în străinătate, unde au înțeles că adevărata desrobire, nu poate fi decât alături cu bărbații, în marele partid muncitoresc, în partidul socialdemocrat. Conferința a fost ascultată cu un interes foarte mare.

După conferința a urmat tov. Iuliu Greben, care a declamat un monolog de A. Pop cu mult gust, tov. Petru Teodor, a cântat din violină mai multe arii, populare, dintre care „Moțul la drum”, a fost îndelung aplaudată, tov. Ioan Lazar a recitat o poezie de Eminescu, tov. Sava Demian cu vocea plăcută de bariton, a cântat „Pe lângă plopi fără soți”, de Eminescu. tov. Sp. N. Calu, a declamat „Pe stradă” de S. Păun și „Cătră femeie” de L. Iliescu, culegând cu toți meritate aplauze.

Poetul și publicistul D. Alexandru S. T. Vernescu, care a asistat la aceasta serată literară, s'a bucurat tare mult de năzuința ce a arătat muncitorii, pentru înălțarea lor sufletească și a promis pentru ședința viitoare a ne ține o conferință literară. Tot odată a făgăduit că-și va da tot concursul la mișcările muncitorilor pentru cultivare și solidarizare.

Ședința a luat sfârșit la ora 11. ducând cu ei fiecare cele mai frumoase impresii. Secretar.

Fond de agitație.

Tovarăși! Guvernul vă pune dări mari, pe cari voi trebuie să le plătiți, dar banii voștri îi întrebuințează numai spre paguba voastră. Cu banii voștri cumpără vapoare de război, tunuri, puști, susțin armata, cu care să apere clasa domnitoare de voi atunci când nu veți mai putea răbda mizeria și greutățile cari vă apasă. Cu banii voștri susțin pe popi, funcționari de stat, jandarmi, cari toți sunt slugile plecate ale clasei domnitoare.

Nu-i datorია noastră, ca să-i susținem pe domnii aceștia, căci ei nu muncesc pentru noi, einu-mai contra noastră muncesc, ca să ne fure.

Cheltuielile cele mari ale statului noi le purtăm, noi mulțimea, care plătim dare multă, directă și indirectă.

Tovarăși! Contra nedreptăților acestea luptăm noi și trebuie să luptați și voi.

Astfel, tovarăși, cu dragoste să jertfiți câțiva fileri pentru binele vostru propriu și să răspundeți la apelul ce vi-l adresăm. Și dacă aceasta ieste dare pe capul vostru, atunci trebuie să știți că e singura dare ce vă aduce lucru de folos și cu care vom nimici dările cele mari și nedrepte, cari vă apasă atât de mult.

Deci asta să ne fie deviza: să imputernicim forțele noastre, să mărim fondul de agitație!

Comitetul regnicolar.

La fondul de agitație tov. Fluieraș a dat 4 coroane și tov. Teodor Onișor 2 coroane.

Poșta redacției.

Tov. din Detroit Mich. America. Cele 5 coroane le-am trecut la fondul de agitație, în urma scrisoarei d-voastră. În cea ce privește abonamentul amintit, noi îl expediem regulat pe adresa care ne-ați trimis, curios lucru că nu primiți foaia. Ne vom interesa la poștă. Tov. Traian Novac și celorlalți. Articolele care ne-ați trimis, din cauza lipsei de spațiu, vor intra în numărul viitor.

Anunțuri.

(Redacția și administrația nu-și ia răspunderea pentru cele publicate în rubrica aceasta.)

Mare surprindere!

Ocazie de felul acesta nu mai ai în viață!
600 de obiecte numai cu 4-50 K

1 orologiu de precizie aurit, cu lanț, pentru care se dă garanță de 3 ani, o cravată elegantă de mătăasă, la modă, 8 batiste, 1 strălucit inel pentru bărbați, cu piatră scumpă imitată, 1 garnitură de podobe femeiești elegante, 1 frumos colier de mărgăritare orientale, podobe femeiești elegante, 1 frumos colier de mărgăritare orientale, podobe femeiești la modă, cu copcii libere, 2 brațare elegante, o păreche de cercei frumoși cu copcii libere 1 minunată oglindă de buzunar pentru toaletă, un portofel de piele, 1 păreche de botoni pentru manjete din aur double de 3 grade, cu copcii libere, 1 foarte elegant album pentru ilustrate, cu cele mai frumoase regiuni ale lumii, 3 obiecte comice, bune de distracție pentru tineri și bătrâni deopotrivă.

— **Wiener Central-Versandhaus** —
F. LUST, KRAKAU Nrul. 8/676

N. B. Cine comandă două pachete, capătă rabat un brieu englez prima. Pentru cel necorespunzător banii se retrimit.

Redactor-responsabil: **Joan Flueraș**
Tipografia Világosság, societate anonyma,
Budapest, VIII., Conti-utca 4.